

УДК 332.122

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НОВА ПАРАДИГМА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Попадинець О.В., к.е.н., доцент, доцент ХНАДУ

Стаття присвячена причинам необхідності оновлення парадигми економічної теорії на сучасному етапі в умовах глобальної соціально-економічної кризи. Саме соціальний вектор у розвитку суспільства та його домінування у економічних відносинах має дозволити узгодити інтереси різних верств населення, подолати існуючу майнову нерівність, забезпечити зростання добробуту та соціального благополуччя.

Ключові слова: соціалізація, гуманізація, майнова диференціація, бідність, криза індустріалізму

СОЦИАЛИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ КАК НОВАЯ ПАРАДИГМА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ

Попадинец Е.В., к.е.н., доцент, доцент ХНАДУ

Статья посвящена причинам необходимости обновления парадигмы экономической теории на современном этапе в условиях глобального социально-экономического кризиса. Именно социальный вектор в развитии общества и его доминирование в экономических отношениях должен позволить согласовать интересы различных слоев общества, преодолеть существующее имущественное неравенство, обеспечить рост социального благополучия.

Ключевые слова: социализация, гуманизация, имущественная дифференциация, бедность, кризис индустриализма

SOCIALIZATION OF ECONOMY AS A NEW PARADIGM IN ECONOMIC THEORY

Popadinets E.V., Candidate of Economic Sciences, associate professor (KHnadu)

The article outlines the necessity of redefining the economic theory's paradigm under the circumstances of current global socio-economic crisis. Consumer Society Theory based on the approaches of neoclassic mainstream has proven its deficiency. That prompts the development of new paradigm in economic theory. The interests of different social layers in the society should be consolidated according to social vector. Socialization of economy could alleviate the problem of economic inequality, enhance social and economic welfare. It could help to manage socio-labor relationship in a more efficient way, lessen social risks and frequency of conflicts; reduce income gaps. It would also increase motivation of labor force and competitiveness of the economy in general. Socialization of economy would help to make well-being of people and their personal development as a main target of production activity.

Key words: socialization, humanization, income inequality, poverty, crisis of industrialisms, property differentiation, poverty, the crisis of industrialism

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ ст. ідея соціалізації економіки знову з'явилася в суспільній свідомості у якості закону або «універсальної загальносвітової тенденції», що визначає загальний світовий порядок [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам соціалізації економіки присвятили свої праці відомі вчені, серед яких: В. Геєць [2], А. Головінова [3], Ю. Зайцева [4], А. Бузгалин [5], А. Бутенко [6], С. Калашников [7], О.Шутаєва [1] та ін. У сучасній інтерпретації соціалізація економіки визнається напрямком світової економічної трансформації; а її сутність передбачає все більш тісну інтеграцію приватних і громадських інтересів, властиву змішаній економіці, соціальну переорієнтацію виробництва, гуманізацію праці і життя людей, пом'якшення соціальної диференціації та зростання ролі соціальної сфери. Декларується, що саме соціальна спрямованість має пронизувати всі сфери економіки розвинених західноєвропейських країн. Центром соціально-економічного розвитку має стати людська особистість. Відбуваються якісні зрушення в системі потреб, структурі попиту і споживання, способі та якості життя, умовах розвитку людини. Сьогодні досить актуальним є дослідження впливу соціалізації на економічні результати виробництва, ефективність економічної системи.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. У теж час у економічній літературі не достатньо дослідженим залишається питання оновлення загальної парадигми економічного розвитку та роль соціалізації як ідеології функціонування і трансформації господарської системи.

Метою статті є дослідження процесу соціалізації економіки як напрямку та мети масштабної трансформації глобальної та національної економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світове співтовариство останні роки безрезультатно намагається здолати енергетичні, політичні, боргові, продовольчі наслідки глобальної фінансово-кредитної кризи [8, С.16], спричинені процесами системного характеру. Так, на думку Дж.Сороса, вся глобальна фінансова система збудована на помилкових припущеннях, а хибні уявлення лягли в основу всього соціального устрою. В. Гейц відзначає кризу споживчої моделі, оскільки культ споживання і багатства породжує не кращі зразки людської поведінки [9, С.9]. «Надмірне насадження раціоналістичної моделі поведінки «людини економічної», насильницьке прощтовхування «нових загальнолюдських цінностей» у вигляді квазікультури споживання, обов'язкової для всіх, є однією з причин кризи індустріалізму» [10]. Експерти відзначають, що в останні роки активно зростає прірва між багатими і бідними, розшарування суспільства, соціальне невдоволення. Капіталізм ХХ ст. у ХХІ ст. зазнає нищівної поразки і світова економічна система потребує повного перезавантаження. З позиції економічної теорії, головною соціально-економічною проблемою сьогодення стала проблема перевибору ціннісного підходу. Сьогодні, як і на початку 30-х рр., наявності духовна порожнеча, спустошеність економічної теорії, що засвідчує помилковість її вихідних методологічних передумов, оскільки приватний інтерес і націленість на практичну вигоду не забезпечують суспільне благо. Так, приватний інтерес сам по собі є аморальним, а спроба побудувати на його основі загальнонаукову методологію веде до заперечення будь-яких етичних принципів [8, С.19].

Доктрина сучасного капіталізму передбачає, що егоїстичні інтереси окремих індивідів за допомогою конкуренції сприяють добробуту всіх. Подібний ціннісний підхід у економіці робить її безглуздою, а її мету – ірраціональною (виробництво заради виробництва, безглузде зростання), навіть небезпечною для людства [10]. Твердження, що неухильне зростання потреб властиве людині, насправді спірне, оскільки сьогодні зростання потреб – насамперед результат згубного впливу ринку, реклами і загального тиску товарного способу життя. Оскільки економічна теорія методологічно охоплює всі сфери людського суспільства, то основний принцип неокласиків – це фактичне розтління суспільства. Це дозволяє стверджувати про методологічному кризу офіційної науки. Перший криза завершився формуванням ідей неокласичного синтезу, коли методологічний індивідуалізм, властивий класикам, доповнився ідеєю державного регулювання, дозволивши подолати наслідки Великої депресії і закласти основи соціального ринкового господарства. З. Бжезінський констатує, що своєю життєздатністю сучасний капіталізм зобов'язаний вмінням «перейняти у соціалізму деякі форми соціальної політики» [11, С.58]. У сучасній економіці діють живі люди, а не «економічні агенти», конкуруючі між собою для отримання максимального прибутку. В економічні відносини безпосередньо залучені психологічні, етичні, моральні чинники. Саме їх і слід розвивати, культивувати і посилювати. Сьогодні виникла нова криза, яка втілюється в необхідності перегляду, переосмислення вихідних життєвих цінностей на всіх рівнях господарювання. Тільки трансформація системи цінностей згідно викликів сучасності забезпечить людству подальше процвітання.

Як зазначає А. Гриценко, відомі класичний та інверсійний типи трансформаційної економіки. Останній передбачає перехід від директивної системи до ринкових відносин у межах індустріального суспільства. Одержавлення економіки замінюють різноманітні форми власності, директивне планування витісняється конкурентними засадами, планове

ціноутворення – вільним [12, С.193]. Це властиве для України і для пострадянських країн, що накладає свій відбиток на соціально-економічний розвиток та його вектори.

Економічний аспект соціалізації передбачає підпорядкування економічних процесів інтересам розвитку людини, перерозподіл результатів виробництва в цілях суспільства, поліпшення умов виробництва і життєдіяльності населення, що і означає становлення нового типу економіки. Соціалізація економіки спостерігається через загальний зріст доходів населення, національного добробуту. Протягом 1970-1990 рр. реальні доходи на душу населення в розвинених країнах Заходу зросли в 1,5-2 рази, а децильний коефіцієнт становить не більше 6-7. Тобто, відбувається поступове пом'якшення соціальної диференціації, вирівнювання доходів на користь вразливих верств населення. В пом'якшенні соціальної диференціації велика роль держави. На соціальні потреби в розвинених країнах витрачається до 60% ВВП. Зростають видатки на розвиток людського потенціалу і соціальну інфраструктуру. Соціальні інвестиції і інвестиції в людський капітал збільшуються швидше за інвестиції у матеріально-речовий капітал.

До інших ознак «соціалізованої» економіки відносять:

- розвиток колективних форм приватної власності, її деперсоніфікація через збільшення частки інституційних інвесторів у акціонерному капіталі;
- збільшення частки населення, що стає співвласником національного багатства через пенсійні, інвестиційні та страхові фонди;
- співучасть працівників в управлінні акціонерним капіталом;

Змінюється соціальна структура суспільства: розмиваються соціально-класові відмінності, посилюється вертикальна соціальна мобільність, складаються різні форми соціального партнерства [1].

Економічне зростання виступає обов'язковою передумовою для соціального прогресу, хоча само по собі його не гарантує. Воно має супроводжуватися дотриманням певних соціальних правил, заснованих на

спільних цінностях і які дозволяють учасникам цього процесу реалізувати свій людський капітал. Необхідно, щоб економічна і соціальна політики взаємно посилювали одне одну, створюючи умови для сталого розвитку. Об'єктивною основою соціальної економіки є зростаюча взаємозалежність економіки і соціальної сфери, взаємопроникнення економічного і «соціального». Соціальна сутність людини завжди виявляється в його економічній діяльності. Соціалізація економіки, починаючись із створення сприятливих зовнішніх умов для задоволення потреб людей, завершується перетворенням людини в головний чинник і результат виробництва. Це підвищує вимоги до якості робочої сили, творчих здібностей людини, її психології, настрою та ін. Як результат – сам капітал дбає про розвиток людини для підвищення ефективності виробництва і починає займатися соціалізацією виробництва. Так, соціалізація економіки здатна забезпечити: ефективне регулювання соціально-трудова відносин; зниження соціальних ризиків та уникнення конфліктних ситуацій; підвищення соціального захисту працівників; підвищення зацікавленості працівників у результатах виробництва, досягнення соціального партнерства та конкурентоспроможності економічної системи [1, С.58].

На практиці можна побачити посилення тенденції до десоціалізації. Десоціалізація – це небажання підтримувати соціальні зв'язки з оточуючими, що в бізнесі проявляється у відсутності клієнтоорієнтованого підходу, а в політиці – через брак зворотного зв'язку з народом. У суспільстві десоціалізація означає неможливість об'єднання громадян задля вирішення спільних проблем, небажання шукати компроміси [13, С.58].

Висновок. На жаль, часто соціалізація економіки сприймається як ряд короткострокових соціальних заходів. Найгостріші проблеми бідності, безробіття, міграції, соціального захисту отримують лише формальний підхід. Замість пом'якшення соціальних проблем відбувається їх наростання, перехід на якісно інший рівень. Так, посилення соціальної незахищеності, масовий характер бідності, безробіття, поглиблення

майнової диференціації викликають нові проблеми в соціально-трудовій сфері, позбавляють значну частину населення країни економічної свободи, свідчать про виникнення розбіжностей інтересів економічних суб'єктів та різних верств населення. Як результат неузгодженої економічної поведінки при вирішенні соціальних питань відбувається погіршення індивідуального економічного добробуту і добробуту суспільства в цілому.

Список літератури

-
- 1 Шутаева Е. Социализация экономики как одна из ключевых составляющих мировой экономической трансформации / Е. Шутаева // Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. Экономика и управление. - 2014. - Т. 27(66), № 1. - С. 186-194.
 - 2 Геєць В. Соціогуманітарні складові перспектив переходу до соціально орієнтованої економіки в Україні / В. Геєць // Економіка України [Текст]. - 2000. - № 1. - С. 4-11; № 2. - С. 4 - 12.
 - 3 Головінов О. Соціально орієнтована ринкова економіка як модель соціальної держави / О. Головінов // Економіка та держава [Текст]. - 2007. - № 2. - С. 10 - 12.
 - 4 Зайцев Ю. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика [Текст]: монографія / Ю. Зайцев. — К.: КНЕУ, 2002. - 188 с.
 - 5 Бузгалин А. Теория социально-экономических трансформаций. Прошлое, настоящее и будущее экономик «реального социализма» в глобальном постиндустриальном мире [Текст] / А. Бузгалин, А. Колганов. - М.: ТЕИС, 2003. - 656 с.
 - 6 Бутенко А. От социальной ориентации экономики к ликвидации эксплуатации / А. Бутенко // Реформы вчера, сегодня, завтра:- М., 1999. – с. 7-15

-
- 7 Калашников С. Функциональная теория социального государства / С.Калашников. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2002. – 190 с
8. Артѣмова Т. Методологічна анатомія глобальної фінансово-кредитної кризи/ Т. Артѣмова // Економічна теорія.– 2011.– №2. – С.16-26
- 9.Геєць В. Довіра як елемент соціального капіталу в економічному розвитку України / В. Геєць // Економічна теорія. – 2010.– № 3 – С.7-19.
10. Белик А. Экономическая антропология: взаимодействие экономики и культуры/ А. Белик // Экономический журнал.– 2010.–№4(20).
11. Zbigniew Brzezinski. Out of Control. Global Turmoil on the Eve of the Twenty First Century / Brzezinski Zbigniew. - New York, Charles Scribner`s sons, 1993
12. Гриценко А. Капитализация экономики в ретроспективе и перспективе /А.Гриценко // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. 2009. – Вип. 15. – С.191-195.
- 13Социализация экономики – выход из тупика? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsland.com/news/detail/id/649460/>